

A magánoktatási intézmények is közoktatási feladatokat látnak el, ha nem hagyják magukra őket

– Beszélgetés Várhegyi Györggyel, az Alapítványi és Magániskolák
Egyesületének elnökével –

– Az utóbbi hónapokban sokat hallottunk a nem állami, önkormányzati iskolákról, mindenekelett a finanszírozás, fenntartás és működtetés körüli vitákról. Arról is olvashattunk, hogy ma már több mint száz magániskola működik az országban, s ha még küszködnek is kezdeti nehézségekkel, ez a szám minden bizonnyal növekedni fog, hiszen egyre több szülő él a szabad iskolaválasztás törvényadta lehetőségével. Úgy gondolom, olvasóink kevesebbet tudnak viszont ezen oktatási intézmények létrejöttéről, céljairól, a bennük folyó tartalmi munkáról. Kérem, Elnök úr, ismertesse a magániskolák rövid – alig négyéves – történetét.

– Érdeemes mindenekelett röviden visszapillantani magára az iskolázás történetére. Valamikor Magyarországon az oktatást nemcsak az állam, hanem egyházak, községek, városok és magánosok közösen, együtt valósították meg. Csak a múlt században történt meg az a nagy változás, az 1868-as népoktatási törvénnyel, a kötelező alapfokú oktatás bevezetésével, az oktatás kiterjesztésével, hogy az állam egyre nagyobb szerepet vállalt az oktatási szolgáltatásban. Ugyanakkor továbbra is működtek az állami iskolák mellett egyházi, alapítványi és más fenntartású iskolák. A második világháború után, a negyvenes évek végén az oktatást állami monopóliummá tették, és ettől kezdve lényegében néhány egyházi iskola kivételével csak állami iskolák működtek. Ez teljesen ellentmondott a nemzetközi gyakorlatnak, ahol együttműködés és munkamegosztás érvényesült az oktatási szolgáltatásban az állami és nem állami fenntartású iskolák között.

Nálunk 1990-ben a pártállam utolsó országgyűlése módosította az oktatási törvényt: megszüntette az állami iskolák monopóliumát, és lehetővé tette, hogy Magyarországon is újjászülessen az egyházi és a magánoktatás. A 90-es, majd a 93-as közoktatási törvény kimondta a tanszabadság elvét: a tanítás szabadságát és a szabad intézményválasztást, ami azt jelenti, hogy az állampolgároknak, a szülőknek alkotmányos joga az, hogy a gyerekeik érdeklődésének megfelelő iskolát válasszanak. Olyan iskolák közül, amelyek lényegesen különbözhetnek egymástól célkitűzéseikben, világnézetükben vagy pedagógiai módszereikben. A modern ipari államokkal összehasonlítva nálunk lényegében ma még nagyon kis szerepe van a magániskoláknak az oktatásügyben, az oktatási szolgáltatásban. Az alap- és középfokú iskoláknak csupán 3–4%-a nem önkormányzati fenntartású.

Nyugat-Európa országaiban is nagyon különböző arányban látják el az állami és a magániskolák az oktatási szolgáltatást. Vannak országok, ahol 10–20% a magánoktatás aránya, van, ahol ennél jóval több. Történelmi és társadalmi okai,

hagyományai vannak annak, hogyan alakult ez ki, például Hollandiában az iskolák közel 70%-a egyházi fenntartásban és magánkézben működik. A lényeg az, hogy Magyarországon is megszűnt az állami monopólium az iskoláztatásban, és ez mindenképpen lehetővé teszi, hogy sokfajta törekvés valósuljon meg, ami hasznára válik az iskolák működésének, a szülőknek és a gyerekeknek egyaránt.

– *A világ legtöbb országában létezik valamilyen partneri viszony és munkamegosztás az állami és a magánoktatás között. Hiszen az állam is érdekelt abban, hogy sokszínűvé váljon az oktatás kínálata, s végül is a magánszféra terhetet vesz le az állam, az önkormányzatok válláról. Milyen, az állami iskoláktól eltérő céllal jönnek létre ma Magyarországon magániskolák?*

– Sajátos kiegészítő vagy pótló funkciót töltenek be a nem állami iskolák. Az állami tömegoktatás mindig arra törekszik, hogy az átlagos igényeket próbálja kielégíteni, de mindig maradnak olyan szülői csoportok, amelyek valamiféle sajátos szolgáltatást igényelnek, és ezeknek a megvalósítására jönnek létre az egyházi, alapítványi, illetve a magániskolák.

Ha azt nézzük, hogy céljaik szerint milyen fajta iskolák jöttek létre, akkor legnagyobb számban az úgynevezett világnézeti iskolák, amelyek valamely vallásos világnézet megvalósítására szerveződtek. Működhetnek ezek egyházi vagy nem egyházi keretben, ökümenikus iskolák formájában, de lehetnek olyan világi indíttatásúak is, amelyek vallásos ideológián alapuló nevelést nyújtanak.

A nem állami oktatás egyik ága tehát az egyházi oktatás, amely nagyrészt úgy jött létre, hogy az egyházak, miután oktatási célra visszakapják az egyházi ingatlanokat, a törvényadta lehetőségek szerint igyekeznek a régi iskoláikat újra létrehozni. Döntő többségük arra törekszik, hogy folytassa a régi egyházi oktatást, mert nagyon nagy igény van a szülők részéről arra, hogy vallásos nevelésben is részesüljenek a gyerekeik.

Ezzel szemben az alapítványi és magániskolák nagy részét olyan pedagógusok, szülők és más értelmiségiek hozták létre, akik elégedetlenek voltak az állami oktatással. Azok a pedagógusok például, akik régebben is arra törekedtek, hogy egyéni elképzeléseket, különböző alternatív- vagy reformpedagógiai célokat, módszereket valósítsanak meg, s ez nem sikerült az állami oktatás keretei között, abban a pillanatban, amikor erre lehetőségük nyílt, színre léptek. Megkeresték azokat a szülői csoportokat, amelyek szintén elégedetlenek voltak valami miatt az állami, önkormányzati iskolákkal, és ezek összefogva, mintegy civil kezdeményezésként, spontán módon alapítottak magániskolákat. Tehát ezen iskolák egy csoportja alternatív és reformpedagógiai törekvések megvalósulására létesült.

Az ilyen iskolák némelyike valamilyen külföldi, már kipróbált reformtörekvésnek a magyarországi adaptációja. Ilyenek például az elég nagy számban alakult Waldorf-óvodák és iskolák, vagy a Rogers- és a Montessori-iskola. De olyan iskolák is létrejöttek, amelyek valamely reformpedagógiai törekvést a sajátos magyar szükségletek kielégítésére adaptálják, például tanterveket, taneszközöket készítenek, tehát valamilyen részterületen valamilyen újfajta törekvést vagy módszert vezetnek be. Külön csoportba sorolnám azokat az intézményeket, amelyek a különböző sajátos igényeknek megfelelő plusz szolgáltatást nyújtanak. Ilyenek a fogyatékos gyerekekkel foglalkozó iskolák, a szegény vagy a hátrányos helyzetben levő családok gyerekeit fogadó iskolák vagy valamilyen külön szakmai oktatást biztosító iskolák. Végül vannak olyan általánosan képző iskolák, amelyek az általános tananyagon felül valamilyen kiegészítő oktatást és nevelést is nyújtanak.

– *Milyen együttműködést tartana megfelelőnek az állami, önkormányzati iskolák és a magániskolák között? Biztosan van valami elképzelése az Egyesületnek*

és személy szerint Önnek arról, hogyan tudna békében, kiegyensúlyozott egymást segítve működni a két szféra.

– Nagyon sok elvi kérdést kellene – lényegében a kormányzati politikában – tisztázni. Az előző kormány és a mostani kimondta a tanszabadság elvét, a szabad iskolaválasztás jogát, és az úgynevezett esélyegyenlőséget, amely az oktatási intézmények között teljes egyenlőséget akar megvalósítani a fenntartók jellegétől, vagyis a szektoroktól függetlenül. Bár az elveket mindkét kormány vallotta, vallja, de a kormányzati politika mindennapjaiban, a gyakorlati intézkedésekben ezek nem teljes mértékben valósultak meg. Ilyen például az úgynevezett nonprofit szférának a helyzete. A jelenleg működő több mint 147 alapítványi és magániskola döntő többsége nonprofit szervezetként működik, és arra jellemző célkitűzéseket valósít meg. Magyarországon még mindig nem tisztázott, törvényileg nem szabályozott a nonprofit világnak, a nonprofit intézményeknek a helyzete, és ezt a mostani kormánynak valahogy rendezni kellene. Az 1993-ban született közoktatási törvény nagy hibája az, hogy egységesen szabályozta a közoktatást és a magánoktatást, nem vette eléggé figyelembe a magánoktatás sajátos helyzetét, a speciális feltételeit, és ezért nagyon sok olyan törvényszakasz van, amelynek a megvalósítása nehézségeket okoz, sőt sokszor egyszerűen veszélyezteti a magánoktatás létét. Ezt az elmúlt hetek, hónapok történései nagyon jellemzően mutatták. Olyan közoktatási megállapodás meghozatalához kötötték ugyanis az állami finanszírozás megvalósulását, amely egy polgárjogi szerződést teljesen államilag beszügyelt kényszerszerződéssé változtatott, és ezért nem is nagyon valósult meg. Más, hasonló problémák is adódnak, de egyelőre nem olyan súlyosak, mint amilyen súlyos gondot okozott a közoktatási törvénynek ez az egy pontja. Ezért mi azt javasoltuk a mostani kormánynak, hogy külön törvényben szabályozza a magánoktatást. Látjuk azt, hogy ez nem fog megvalósulni, és ezért úgy gondoljuk, hogy az 1993-as közoktatási törvényt lenne szükséges módosítani úgy, hogy jobban figyelembe vegye a magánoktatás sajátos feladatait, helyzetét, és bizonyos kérdésekben eltérő módon szabályozza a közoktatást és a magánoktatást. Tehát elsősorban a jogi keretek szabályozására lenne szükség, hogy azok az elvek érvényesülhessenek, amelyeket az előző és a mostani kormány is vall az iskolák közti egyenlőség megvalósításáról.

– Ezek lennének a működés jogi feltételei. Kérem, szóljon arról is, milyenek az anyagi feltételek. Sok a félreértés e körül. Rendelkeznek-e az alapítványi és a magániskolák a színvonalas működéshez elegendő pénzzel?

– A magán- és az alapítványi iskolák, mint új intézmények, nagyon rossz tárgyi és anyagi körülmények között működnek. Nagy lelkesedéssel hozták létre őket, és sok nehézség közepette igyekeztek a munkához a tárgyi feltételeket megteremteni. Az egyházi iskoláknak annyi előnyük van, hogy az épületeket, ingatlanokat visszakapták, de többnyire rossz állapotban, ezért nagy nehézséget jelent nekik is a tárgyi feltételek biztosítása. Az egyházak nem elég gazdagok, és ezért csak állami segítséggel tudják fenntartani és működtetni az iskoláikat. Még nehezebb helyzetbe kerültek azok, akik alapítványi vagy magániskolákat hoztak létre, hiszen épületeik nincsenek, különböző helyiségeket bérelnek, amelyeknek bérleti díja nagyon magas. Végleges épülettel csak nagyon kevés magániskola rendelkezik. Ez is csak az önkormányzatok segítségével valósulhatott meg. Vannak iskolák Budapesten és vidéken egyaránt, amelyek önkormányzati iskolaépületet kaptak meg, és azt építették át, újították föl. Vannak továbbá olyan iskolák, amelyek a szponzorai segítségével új iskolát építenek, és van olyan vállalkozó iskola, amely hitelt szerzett és a hitel segítségével gondoskodik az épület fölépítéséről.

séről. Ugyanakkor azonban több iskola azért szűnt meg, mert nem biztosították számára azokat a feltételeket, amelyeket mondjuk egy vállalkozó számára az induláskor biztosítanak. Egy vidéki városban például az önkormányzat megkapta a régi szovjet laktanya épületét, annak az átépítését megkezdte egy ott működő magántanoda: általános iskola és gimnázium. Egy közös tizenkét évfolyamos iskolát akart kialakítani, de az önkormányzat bürokratizmusa, nehézsége és nemtörődősége miatt nem tudott hozzájutni az Egzisztencia hitelhez, amelyet igényelt, és emiatt az egész vállalkozás csődbe jutott. Most ősszel, szeptemberben az oda járó gyerekeket el kellett küldenie egy önkormányzati iskolába.

Ugyanakkor sok iskolaépület fölöslegessé válik azáltal, hogy a tanulók létszáma csökken. Az önkormányzatoknak szükségük van bevételre, ezért ma nagyon sokszor eladnak a szülők vagy az állam pénzéből oktatási célra épített létesítményeket. Meg kellene akadályozni, hogy az önkormányzatok oktatási célú épületeket más célra adjanak el. Az önkormányzati törvényt úgy kellene módosítani, hogy az olyan oktatási célú intézményeket: bölcsődéket, óvodákat, általános iskolákat, szakmunkásképzőket – azért említem ezeket az iskolatípusokat, mert itt van leginkább létszámcsökkenés –, ahol épületek fölöslegessé válnak, önkormányzat ne adhassa el. Legyen ezekről egy kataszter, amelynek alapján írjanak ki pályázatot, és igényelni lehessen azokat úgy, hogy a nem önkormányzati iskolák is hozzájuthassanak ezekhez az épületekhez. Mindaddig még az előző kormány csak az egyházi iskoláknak nyújtott valamilyen fajta segítséget az állami költségvetésből arra, hogy azokat az épületeket, amelyekkel rendelkeznek, átépítsék, korszerűsítsék, berendezzék, tehát megfelelővé tegyék oktatási célra. Úgy gondolom, hogy szükséges lenne olyan alapot létrehozni, amelyből nemcsak az egyházi iskoláknak, hanem más magániskoláknak is megadná ezt a lehetőséget az állam.

– *A közhiedelem úgy tartja, hogy a magániskolákra fizetőképes kereslet van, vagyis, hogy azok a szülők, akiknek az oktatás terén többszolgáltatás iránti igényük van, meg is tudják fizetni azt, s emellett akadnak szponzorok is, akik kedvező befektetést látnak a jó képzésben. Így van ez?*

– Az alapítványi és magániskolák tanulóinak szülők szerinti társadalmi összetétele – a célkitűzéstől függően – nagyon különböző. Vannak olyan iskolák, ahova szegényebb gyerekek is járnak, ahol ennek megfelelően a szülőknek az iskolázatáshoz támogatást, anyagi hozzájárulást nem kell adnia, hanem valamilyen más forrásból – alapítványi vagy szponzori segítséggel – tudják a működést biztosítani. Ezek az iskolák vannak a legnehezebb helyzetben, ilyen például a Burattino, amely a szegény gyerekek támogatására alakult, vagy a különböző fogyatékos gyerekek: a vakok, siketnémák vagy autista gyerekek számára létesült intézmények. Ezek elsősorban nem szülői segítséggel működnek. Rajtuk kívül még nagyon sok olyan alapítványi és magániskola van, amelybe nem a leggazdagabb szülők gyerekei járnak, hanem olyan, általában értelmiségi szülőké, akik abban érdekeltek, hogy a gyerekeik olyan iskolába járjanak, amelyben a tanulókkal többen foglalkoznak, emberségesebb bánásmódban részesítenek vagy valamilyen sajátos kulturális szolgáltatást biztosítanak számukra. Ezért a szülők sokszor erejükön felül is vállalják azt, hogy anyagilag támogatják ezeknek az iskoláknak a működését. Természetesen alakulnak másféle iskolák is, vannak ugyanis olyan szülői rétegek, amelyek létrehozzák a sajátos szükségleteiknek megfelelő iskolát, és ezért anyagi áldozatokat is vállalnak. Példaként említhetném a panziók és a kisvendéglők tulajdonosait, akik arra törekcsenek, hogy hosszabb távon családi alapon működtessék vállalkozásaikat, amint az Nyugaton már régóta szokás. Ezek a szülők – akiknek a gyerekei nem nagyon jutottak be az állami vagy önkormány-

zati vendéglátóipari szakközépiskolákba, amelyben mint elit iskolákban többszörös túljelentkezés van, és válogatják a gyerekeket – a saját speciális igényeik kielégítésére több helyen – Budapesten is és vidéken is – létesítettek olyan alapítványi vendéglátóipari szakközépiskolákat, amelyeket ők anyagilag támogatnak, és így biztosítják a gyerekek számára, hogy középiskolai és szakmai végzettséget szerezzenek. Másfajta, hasonló törekvések is vannak, például olyan német anyanyelvű szülők, akik szeretnék, hogy a gyerekeik német anyanyelven is tanulhassanak az iskolában, és a területükön működő önkormányzati iskolában ezt nem tudták megvalósítani, létrehozta az általános iskolát – rövidesen középiskolát is –, ahol német nyelven vagy két nyelven tanítják a gyerekeiket.

– *Mindebből az derül ki, hogy az átlagos oktatástól eltérő, speciális oktatás, képzés iránti igények sokkal régebbi keletűek, mint a lehetőségek. Mennyire tud megfelelni az egyre bővülő szülői, társadalmi igényeknek a jelenlegi kínálat?*

– A mostani lehetőségek is nagyon szűkösek, úgyhogy az az igazság, hogy a kínálat nem tud megfelelni az igények növekedésének. De a jelenlegi gazdasági helyzetben, a szülők és az állam anyagi helyzetét ismerve, nem hiszem, hogy nagyobb változások történjenek. A jelenleg működő közel másfél száz alapítványi iskola, a számuk nagyon kis mértékben fog növekedni. Valószínűleg az elkövetkező években ezeknek az iskoláknak az lesz a feladatuk, hogy stabilizálódjanak, hiszen egy iskola pedagógiai rendszerének, hagyományainak kiépüléséhez idő kell, sikeressége vagy kudarca nem rögtön derül ki, hanem hosszú évek kellenek ahhoz, hogy egy létesítmény valódi, sajátos arculatú iskolává váljon. Ez a folyamat most megy végbe. Biztos, hogy az elkövetkező években néhány iskola meg fog szűnni, néhány újabb iskola is meg fog alakulni, de a legfőbb törekvés az lesz, hogy ezek az iskolák megerősödjenek. Ezen a téren még sok probléma van, hiszen a lelkesedés nem elegendő az iskolaalapításhoz. Számos pedagógus elhatározta, hogy magániskolát hoz létre, de hiányzott az az ismerete, amely nélkül egy intézményt nem lehet működtetni. Hiába tud a pedagógus jól tanítani, jó pedagógiai módszereket kialakítani, még nem biztos, hogy tud egy intézményt vezetni. Ehhez gazdasági, pénzügyi ismeretekre is szükség van. Ezért ezekben a magán- és alapítványi iskolákban nagyon sokszor szükségessé vált olyan szakemberek közreműködése, akik az intézmény működtetésében is tudnak segítséget nyújtani.

– *Az alapítványi és a magániskolák tevékenysége tehát egy olyan folyamat, amely még csak elkezdődött, s menet közben formálódik, alakítja profilját, specializálódik, miközben maguk a működtetők is tanulják a dolgukat. Így van-e ez tartalmi vonatkozásban is? Nyugat-Európában az már gyakorlat, hogy a magániskolák próbálnak ki új pedagógiai módszereket, kísérleteznek, és végül az új eredmények átszivárognak a tömegoktatásba. Így azután a tömegoktatás is profitál abból, ha minél több magánkezdeményezés van.*

– Igen, nagyon érdekes, hogy Angliában és az Amerikai Egyesült Államokban a magánoktatásnak az az egyik legfontosabb feladata, hogy valamilyen alternatív pedagógiai programot vagy módszert dolgozzon ki, próbáljon ki. Azok az iskolák, amelyek alternatív törekvések megvalósítására jönnek létre, általában nem is maradnak sokáig fenn, hanem egy idő után, miután a kísérletek nyomán bebizonyosodik, hogy az új törekvések jók-e, hasznosak-e, elterjednek a nem magánszférában is, és az a tapasztalat, hogy néhány évtized múlva ezek az iskolák átalakulnak vagy valami másfajta kísérlet, alternatív program megvalósítására, kipróbálására, tökéletesítésére specializálódnak, hogy azután ezek is elterjedjenek a tömegoktatásban.

- *Lényegében ez az egyik oka annak, hogy az alapítványi és magániskolák a közoktatás számára is hasznosak. Végül is az új pedagógiai módszerek át fognak szivárogni a tömegoktatásba, hiszen máris nagy irántuk a pedagógusok érdeklődése. A pedagógusok többsége jobbat akar, újat akar, javítani akar az oktatás színvonalán és nyitott az új módszerekre. Gondolom, hogy lesz haszna ennek. Ha nem is tudnak nagyobb számban iskolákat nyitni, de legalább újfajta vér kering az oktatási rendszerben, talán a magániskolák hatására is.*

- *Hogy ne legyen félreértés, szeretném hangsúlyozni, hogy az alapítványi és magániskolák ugyanakkor nagyon sokat tanulhatnak azoktól a pedagógusoktól, akik az önkormányzati iskolákban törekszenek valamilyen újra. Nagyon sok jól működő önkormányzati iskolát ismerünk, és sok alapítványi iskola átveszi ezeken az önkormányzati iskoláknak a tankönyveit, fölhasználja a programjait. Itt tulajdonképpen egy nemes versengésre lenne szükség, amelynek mindig a gyerekek és a szülők számára lenne haszna. Valójában értelmezhetetlen számomra, ahogy a különböző szférákban működő pedagógusokat egymással szembeállítják. Valójában azonos céltér folyik a munka, és a sokszínű iskola csak elő fogja segíteni, hogy a jövőben és különösen majd az anyagilag és gazdaságilag jobb helyzetbe kerülő ország részére egy sokkal hatékonyabb és sokkal jobban működő oktatási rendszer jöjjön létre.*

- *Kérem, Elnök úr, beszéljünk most magáról az Alapítványi és Magániskolák Egyesületéről! Milyen céllal, mikor, hogyan alakult? Kik lehetnek a tagjai? Milyen tevékenységet folytat?*

- *Az 1990-es törvény után, amikor az alakulóban levő iskolák keresték egymást, hogy a problémáikhoz megoldást keressenek, és a tapasztalataikat megosszák, az Oktatáskutató Intézet összehívott egy tanácskozást, amelyen a magánoktatás kérdésével kapcsolatos különböző témákban előadások és viták folytak. Az ott jelenlevők – több mint negyven iskola képviselőitében – elhatározták, hogy létrehoznak egy előkészítő bizottságot, amelynek azt a szerepet szánták, hogy alulról jövő kezdeményesként készítse elő egy olyan egyesületnek a létesítését, amely vállalja ezeknek az iskoláknak az érdekképviseletét, és ezenkívül sokfajta tevékenységgel, sokféle szolgáltatás nyújtásával igyekszik segíteni a magániskolák működését, új iskolák alakulását, nemzetközi tapasztalatok szerzését. 1992-ben az előkészítő bizottság összehívta az alapítványi és magániskolákat, és még ugyanebben az évben létrehozta az Alapítványi és Magániskolák Egyesületét. Egyesületünk nyitott minden olyan intézmény előtt – legyen az egyházi, bármilyen alapítványi vagy magániskola –, amely vállalja az első közgyűlésen elfogadott célkitűzéseket és az Egyesület alapszabályát. Néhány nem egyházi keretben működő világnézeti iskola tagja az egyesületnek, de azok az egyházi fenntartású iskolák, amelyek egy egyházi hierarchián belül foglalnak helyet, különállóan működnek az egyesületünktől. Mivel azonos jogi és intézményi helyzetben vannak az egyházi és a nem egyházi magániskolák, fontos lenne, és mi törekszünk is arra, hogy valamilyen kapcsolat létesüljön köztük. Minket nagyon rosszul érintett az elmúlt hetekben, hónapokban, hogy több olyan nyilatkozat hangzott el, amely igyekezett egymással szembeállítani ezt a kétfajta iskolát. Ma Magyarországon nagyon, de nagyon fontos szerepet töltenek be mind az egyházi, mind a nem egyházi magániskolák is, és az oktatási feladatok sikeres végzése érdekében együttműködésre, egymást kiegészítő tevékenységre lenne szükség.*

Egyesületünk ez év október 15-én tartotta meg a harmadik közgyűlését. Jelenleg 85 intézmény a tagja, és néhány pártoló tag is van: pedagógusok vagy más értelmiségi csoportok, amelyek éppen most akarnak létrehozni új iskolát. A

létszám változó. Nemcsak növekszik, mert például az elmúlt hónapokban tagjaink közül három iskola szüntette be a működését. Ez részben anyagi okokból történt, részben a közoktatási megállapodás körüli huzavona miatt. Illetve voltak iskolák, amelyek vállalati, társasági szervezeti formában működtek, és az 1994. évi költségvetési törvény kizárta őket az állami támogatásból, ezért közülük néhány nem tudta megoldani anyagi problémáit és megszűnt. Ugyanakkor új iskolák is létesültek, továbbá már több éve működő iskolák is felismerték azt, hogy nekik is szükséges és hasznos lenne, ha az egyesület tagjai közé lépnének. Az Egyesület elsősorban mint érdekvédelmi szervezet működik, tehát igyekszik képviselni minden fórumon a magániskolák érdekeit. Ez megnyilvánul a különböző törvények – a közoktatási törvény, a polgári törvénykönyv módosítása, az adótörvény – meghozatalánál. Most különösen két dolgot tartunk fontosnak: az egyik az, hogy a közoktatási törvény módosítása megtörténjen. Kidolgoztunk egy javaslatot, ebben összegeztük, hogy mit tartunk nagyon sürgősnek, amit még 1994-ben módosítani kellene, és úgy tűnik, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium több javaslatunkat elfogadta vagy megváltoztatta, de figyelembe vette. Összeállítottuk és elküldtük a javaslatunkat, hogy az országgyűlésen a további törvénykezés során milyen módosítást kérünk a magániskolák léte és fennmaradása érdekében. A másik ilyen fontos kérdés a nonprofit törvénnyel kapcsolatos álláspontunk. Nem tudjuk biztosan, hogy a jelenlegi kormány megalkotja-e a nonprofit törvényt, de mindenképpen valamilyen formában szabályozni fogja a nonprofit világot. Nekünk az a véleményünk, hogy együttműködve másfajta humán szolgáltatást nyújtó szakmai szervezetekkel, létre kellene hozni a humán szolgáltatásban részt vevő szakmai szervezeteknek olyan szövetségét, amely „kamarai” szerepet töltené be. Azért mondom idézőjelben, mert a kamarai lét, tehát az, hogy államilag, törvényileg létrehozott kamara működjön, mint ahogyan működik az Ipari és Kereskedelmi Kamara, Kézműves Kamara, Ügyvédi Kamara stb., amely kötelező tagsággal jár, ellentmond a nonprofit intézmények jellegének, hiszen ezek civil szervezetek, önkéntesen jöhetnek csak létre. Tehát csak kamarai jellegről van szó, arról, hogy a kamarákhoz hasonló jogosítványokat nyújtson az állam ennek a később létrehozandó szövetségnek, amelynek keretében mi is szeretnénk részt venni. Milyen jogosítványokra gondolok? Nagyon fontos lenne, hogy a szülők és a gyerekek védelmében és az egész szféra védelmében kialakuljon valamilyen szakmai minősítés. Az egyesület az elmúlt évben létrehozott egy tőle függetlenül működő szakmai minősítő szervezetet, amelynek neves pedagógusok, szakemberek a tagjai, akik vállalták azt, hogy kidolgozzák a szakmai minősítés kritériumait, és az elmúlt időben négy iskolában el is végezték ezt a minősítést. A minősítés szerepe az, hogy a szülők számára valamilyen biztosítékot nyújtson, hogy ezek a minősített iskolák bizonyos minőségi követelményeknek megfelelnek. Az iskolák is igénylik ezt.

- Jelenleg azok az iskolák, amelyek fontosnak tartják, hogy a nevük mellett az álljon: minősített iskola, kérhetik egy független szakértőtől a minősítésüket. A szempontok, amint az az Alaptörvényi és Magániskolák Egyesülete kiadványaként megjelent, és trásunk végén mellékelt közleményben olvasható, etikai és szakmai szabályokat és követelményeket is tartalmaznak. (Iskolák és óvodák minősítése. Melléklet.)

- Az a véleményünk, hogy a minősítés az államnak is nagyon fontos tájékozási pont lenne. A minősített iskoláknak valamilyen állami kedvezményt vagy adókedvezményt lehetne/kellene adni. Bizonyos kritériumok alapján különbséget lehetne tenni az iskolák között. Hiszen ugyanúgy, mint a gazdaság és a társadalom egyéb területein, itt is előfordul, hogy jelentkeznek olyan törekvések, amelyekkel

mi nem tudunk egyetérteni, s vannak olyan próbálkozások is, amelyek lényegében a szülők hiszékenységét, tapasztalatlanságát fölhasználva – sokszor tudatosan, sokszor csak ügyetlenségből –, visszaélnék a helyzettel, és kontár módra működnének. Ezért is szeretnénk, ha a magániskolák védelmében egy ilyen minősítési rendszer gyakorlati válna.

– Példamutatás, hogy az Önök egyesülete ennyire törekszik a minőséggel, iskoláik szakmai színvonalával, tehát tulajdonképpen nemcsak a magániskolák érdekeit képviselik, hanem nagyon magas szakmai követelményt is támasztanak velük szemben. Arra gondolok, hogy ezzel fölülmúlják az állami, önkormányzati iskolákat. Létezik ott valamilyen minősítés?

– A közoktatási törvény régebben a Területi Oktatási Központoknak adott egy ilyen jogosítványt, a jövőben valószínűleg a megyei pedagógiai intézetek fogják ezt megtenni, mert erre az iskoláknak is és a társadalomnak is szüksége van.

Hasonlóképpen a minőségi oktatás célját szolgálja az egyesületnek azon tevékenysége, amely szakmai tapasztalatcserékre, a szakmai tevékenység fejlesztésére törekszik. Jelenleg az egyesületben hat szakosztály működik, ezek iskolatipusonként jöttek létre, illetve a különböző pedagógiai törekvések mentén. Például a Waldorf-iskoláknak külön szakosztálya működik, és az Alternatív Pedagógiai Műhely is önálló egység. A szakosztályok elsősorban szakmai célokat igyekeznek megvalósítani, különböző szakmai tanácskozásokat tartanak, kiadványokat jelentetnek meg. A szakosztályok számára az egyesület teljes autonómiát biztosít, mind a hat maga alakítja ki működését, sajátos feladatát, dolgozza ki programját. Ez év tavaszán több szakosztály együtt tartott konferenciát, amelyen a résztvevők elsősorban a nonprofit ismeretekkel, nonprofit technikákkal ismerkedtek meg. Angliából, az Amerikai Egyesült Államokból jöttek előadók, akik átadták tapasztalataikat. Van olyan igény, hogy az egyesület nyújtson szakmai tapasztalatokat az intézményfejlesztés, az intézmények irányítása, a gazdasági vagy reklámtévékenység témakörében. Tervezzük, hogy a jövőben is tart az egyesület ilyenfajta tréningeket, tanácskozásokat azért, hogy az újabb ismereteket közvetítse. Nagyon fontosnak tartják tagjaink, de ezt eddig nem sikerült megvalósítani, hogy pedagógiai, szakmai kérdésekben nagyobb együttműködés alakuljon ki az iskolák között. E téren nehézséget jelent bizonyos jogi kérdések tisztázása is. Itt arról van szó, hogy készülnek tantervek, taneszközök, sokszor fölösleges átfedésekkel is, mert azonos célok érdekében, azonos módon kidolgozza az egyik és a másik iskola is. Szeretnénk létrehozni egy olyan taneszköztárat és tantervi bázist, amely lehetővé tenné azt, hogy ezek a taneszközök, tantervek közkinccsé váljanak, nemcsak a magániskolák számára, hanem az önkormányzati iskolák számára is. Ehhez azonban sokfajta technikai eszközre lenne szükség, amivel egyelőre nem rendelkezünk. Ezenkívül tisztázni kellene a szerzői jog kérdését, ugyanis jelenleg a tantervpiacra nagyon nagy különbségek vannak: vannak olyan iskolák, amelyek a követő iskoláknak ingyen adják át a tantervet, vannak azonban olyanok, akik pénzt kérnek érte, jogosan, hiszen szellemi tőkét fektettek bele, sok energiát fordítottak rá. Szeretne az egyesület ebben a nagyon fontos kérdésben is segítséget nyújtani a magániskoláknak. Természetesen mi első pillanattól kezdve arra törekedtünk, és ezt Budapesten a fővárosi önkormányzatnak is fölajánlottuk, hogy szakmai téren alakítsunk ki együttműködést az önkormányzati és a nem önkormányzati iskolák között. Azok a pedagógiai törekvések, módszerek, amelyek a magániskolákban formálódnak, amelyeket kifejlesztettek vagy kipróbáltak, azok váljanak közkinccsé az önkormányzati iskolák számára is. Reméljük, hogy ezen a

téren is tartalmas és jó lesz köztünk a kapcsolat. A Fővárosi Pedagógiai Intézettel is tárgyaltunk erről, és hasonló törekvések vidéken is megvalósulóban vannak.

– *Ez nagyon hasznos szolgáltatás lenne. Egy ilyen tanterv-, taneszközbázis a tanárképzésben is óriási segítséget jelentene, ha hozzáférhetnének a tanító- és a tanárképző főiskolák hallgatói, a fiatal tanárok, tanítók, óvónők.*

– Az Alternatív Pedagógiai Műhelynek vannak ezen a téren nagyon fontos és hasznos kezdeményezései. Részben az alternatív- és reformpedagógiai módszerek megismertetésére, részben ezen intézmények munkája során összegyűlt tapasztalatok átadására olyan tanfolyamokat szerveznek és olyan foglalkozásokat tartanak, amelyek kiegészítik a jelenlegi pedagógusképzést. Köztudott ugyanis, hogy napjaink pedagógusképzésében még nincs eléggé helye az alternatív és reformpedagógiának. Ez szülte a műhely ilyen irányú működése iránti igényt, és élénk érdeklődést tapasztalunk elsősorban fiatal pedagógusok és pedagógusjelöltek részéről, akik nagy számban jelentkeztek ebbe a műhelybe. Sajnos ez a műhely is nagyon súlyos nehézségek közepette tartja fenn magát, alapítványi pályázati támogatással, és még egy állandó helyisége sincsen.

A legutolsó közgyűlésünk tavaly létrehozott egy szolidaritási alapot is, amelynek az lenne a szerepe, hogy azoknak az intézményeknek, amelyek átmenetileg nehéz anyagi helyzetbe kerülnek, valamilyen támogatást tudjon nyújtani. Sajnos az alapa befolyt összeg nagyon csekély ahhoz, hogy ilyen átmeneti segítséget – egyszeri támogatás vagy pedig kölcsönt – tudjunk adni. Eddig egy iskola részére sikerült, de igazán nehéz helyzetben nem voltunk képesek segíteni, mint például annak a vidéki iskolának, amelynek legalább hárommillió forintra lett volna szüksége ahhoz, hogy az építkezést be tudja fejezni. Sok gondot okoz az iskolák működésében a sokszorosítás költsége is, mivel olyan taneszközöket használnak, amelyek nincsenek forgalomban. Ezért külső pályázati segítséggel létrehoztunk egy sokszorosító műhelyt, amely az egyesület tagjainak, az intézményeknek önköltséges alapon a rendelkezésére áll, tehát képesek vagyunk segíteni ezeknek a szükséges taneszközöknek az előállításában.

– *Van-e kapcsolatuk más, hasonló érdekvédelmi és szakmai szervezetekkel? Ismerik-e hasonló külföldi szervezetek működését, tevékenységét?*

– A világon sok hozzánk hasonló szervezet működik, így például az Európai Független Iskoláknak van egy szövetsége, és Amerikában, a skandináv országokban szintén működnek ilyen egyesületek. Mi fölvtük ezekkel a kapcsolatot. Ebben az évben a dán alternatív szabad iskolák egyesületének a meghívására pedagógusokból álló küldöttség látogatott Dániába, és meghallgatta a dán iskolák tapasztalatait. Most újra kaptunk tőlük meghívást. Igyekszünk ezekkel a nálunk tapasztaltabb, nagyobb hagyományokkal rendelkező külföldi intézményekkel együttműködést létrehozni, illetve a már kialakult jó kapcsolatokat ápolni. A színvonalas oktatás érdekében minden jó és rossz tapasztalatot hasznosítunk. Bizunk abban, hogy a külföldi és a már mutatkozó hazai eredmények – sikerek és kudarcok – elemzésével egyre inkább elősegíthetjük a magániskolák helyzetének megszilárdulását, munkájuk társadalmi hasznosságát.

Az interjú készítette **GYŐRI ANNA**

Melléklet

Iskolák és óvodák minősítése (részlet)

A minősítés szempontjai és követelményei

A működési feltételek:

1. Jogi követelmények: az alapító és fenntartó rendelkezik-e a működéshez szükséges dokumentumokkal (Alapító Okirat, Működési engedély, Működési és Szervezeti Szabályzat, hatósági, tisztiorvosi, tűzoltói stb. engedélyek) és azok megfelelnek-e a jogi előírásoknak.

2. Tárgyi feltételek: az intézmény oktatásra alkalmas épületben folytatja-e a tevékenységét (az épület alkalmasságát elsősorban a tanulólétszámhoz viszonyítva mérleget). Milyen jogcímen (tulajdonos, társtulajdonos, bérlő, hasznélvező, kezelő, lízingelő, működtető stb.) tartózkodik az intézmény az épületben? Rendelkezik-e tulajdon- vagy használati joggal, illetve van-e bérleti vagy egyéb szerződése, illetve milyen a jogviszony időtartama és milyenek a módosításra kikötött feltételek? Ha az épület csak átmeneti megoldás, akkor a jövőben milyen keresnek, terveznek és annak milyen a realitása?

3. A pénzügyi helyzet: az intézmény finanszírozása és költségvetése biztosítja-e a működést és a szükséges fejlesztéseket (a bevételi források fedezik-e a kiadási költségeket)?

4. Személyi feltételek: a meghirdetett célokhoz és vállalásokhoz alkalmas-e a vezetők és a pedagógusok képzettsége, felkészültsége?

5. Az intézmény szervezetsége: a vezetés és az irányítás kellően szervezett-e, a döntési mechanizmus, a tervezés és az iskolai (óvodai) élet keretei alkalmasak-e a normális működéshez?

6. Az intézményvezető megítélése szerint milyen tárgyi, finanszírozási, szervezeti és személyi feltételek hiányoznak az eredeti, meghirdetett célkitűzések megvalósításához, illetve hogyan tervezik azok pótlását?

A pedagógiai tevékenység

1. A pedagógiai program, a tanítás és a foglalkoztatás eszközei és módszerei alkalmasak-e a meghirdetett célok (sajátos program és/vagy állami követelmények) megvalósítására?

2. Az iskola sajátos oktatási-nevelési programja – saját megítélésük, illetve a minősítők szerint – megvalósítja-e azt, amit ígértek, és megfelelő időszakokra vállaltak?

3. Ellátják-e a tanulókat megfelelő eszközökkel?

4. Értékelik-e a gyerekek és diákok munkáját és haladását, az értékelés módszerei segítik-e a meghirdetett fejlesztési célok megvalósítását?

5. Sajátos programjaik megvalósításánál hogyan biztosítják a tanulók részére azokat az ismereteket, amelyek más iskolába való esetleges átiratkozáshoz szükségesek, illetve milyen feltételekkel és képességgel segítik azt?

6. Az intézményvezető megítélése szerint milyen tantervek, fejlesztési programok, taneszközök és módszerek hiányoznak az eredeti, meghirdetett célkitűzések megvalósításához, illetve hogyan tervezik azok pótlását?